

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)

НАУКОВИЙ СЕМІНАР

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей

м. Чернівці, 15 грудня 2017 р.

Чернівці

Технодрук

2017

ОРГКОМІТЕТ

Добржанський О. В., д.і.н., проф. (*голова*)
Скорейко Г. М., к.і.н., доц. (*заступник голови*)
Чучко М. К., д.і.н., проф.
Пивоваров С. В., д.і.н., проф.
Возний І. П., д.і.н., проф.
Рідуш Б. Т., д.г.н., проф.
Грига В. В.
Буйновська Є. В.
Боднарюк М. І.
Ільків М. В., к.і.н. (*секретар*)
Калініченко В. А., к.і.н.

Археологія Буковини: здобутки та перспективи: Тези доповідей наукового семінару (м. Чернівці, 15 грудня 2017 р.). – Чернівці: Технодрук, 2017. – 104 с.

Тези доповідей наукового семінару присвячені актуальним питанням археології Буковини. Розглядається проблематика кам'яної доби, епохи палеометалу, раннього заліза, середньовіччя та раннього нового часу, а також охорони об'єктів археологічної спадщини, історичних реконструкцій і музеєфікації старожитностей регіону. Результати досліджень пам'яток Чернівецької області представили науковці та краєзнавці з Чернівецької області, Києва, Львова, Івано-Франківська, Ужгорода, Тернополя, Кам'янця-Подільського (Україна), Сучави (Румунія), Кракова (Польща), Будапешта (Угорщина).

З М І С Т

Авраменко М. Інгумації з кам'яними конструкціями на пам'ятках черняхівської культури Середнього Подністров'я	7
Бандрівський М. Про ймовірний вплив гунської навали на появу скловиробничої майстерні в Комарові на Північній Буковині	8
Бандрівський М., Крушельницька Л. Нові комплекси кінської упряжі «передкіфського часу» з овальними кільцями із Середнього Придністров'я (за матеріалами Сокирянського району Чернівецької області)	12
Боднарюк М. Вивчення пам'яток кам'яного віку в Подністров'ї та Попрутті Чеславом Амброжевичем	15
Боднарюк М., Ісопеску А. Нумізматичні знахідки пізньоримського часу з поселень с. Опришени	17
Буйновська Є. Проблеми охорони та використання об'єктів культурної спадщини	19
Буйновська Є., Ільків М., Калініченко В. Дослідження Руської брами Хотинської фортеці у 2017 р.	21
Вакуленко Л. Про походження поховального обряду культури карпатських курганів	24
Вамуш А. Пережитки язичницької символіки в жіночих головних уборах населення Буковини в середньовічний час (XI-XIII ст.)	25
Возний І. Обробіток каменю на теренах Буковини в XII-XIII ст.	28
Горбаненко С. «Магічний» посуд давніх слов'ян	30

Горбаненко С. Промивання на поселенні Комарів черняхівської культури	32
Грига В. Проблеми охорони та збереження пам'яток (об'єктів) археологічної спадщини Чернівецької області	34
Дмитрук Ю. Окремі результати геоархеологічних досліджень Буковини	36
Ємчук В. Результати інвентаризації пам'яток (об'єктів) археології на території Чернівецької області протягом 2014-2017 рр.	38
Зелений А. Нові середньовічні пам'ятки в с. Василівка на Сокирянщині	40
Ільків М. Християнська культова пластика з давньоруських пам'яток Буковини в постійно діючій експозиції Чернівецького обласного художнього музею	41
Ільків М., Михайлина Л., Пивоваров С. Археологічні пам'ятки Василева: результати і перспективи досліджень	44
Калініченко В.А., Пивоваров С.В. Предмети клинкового озброєння з пам'яток VIII-X ст. на Буковині	46
Ластюк В. Трипільські поселення села Погорілівка Заставнівського району Чернівецької області	48
Ластюк Т. Археологічні дослідження «Юних музеєзнавців» Погорілівської ЗОШ I–III ступенів Заставнівського району в системі історико-краєзнавчої роботи	49
Манігда О. Ареали традиційного розселення у X ст. н.е. у мікрореєоні Пруто-Дністровської області	51

Мордовін М., Боднарюк М., Калініченко В., Прохненко І. Західноєвропейські товарні текстильні пломби XIV–XVII ст. на землях Північної Буковини.....	53
Моця О. Літописні гради Буковини: результати та перспективи досліджень.....	56
Нємічева Т. До питання інтерпретації виявлених залишків будівлі північного двору Хотинського замку.....	59
Петраускас О. Деякі підсумки археологічних досліджень виробничої факторії римського часу біля с. Комарів	61
Пивоваров С., Ільків М., Калініченко В. Церква Вознесіння Господнього в Лужанах за археологічними даними	63
Позняков Д. Хотинська нахіє у 1793 році: адміністративний аспект	64
Рідуш Б., Нечитайло П., Тимчук Д. Скельно-печерний комплекс біля с. Василівка	67
Ротар О. Колекція пластики трипільської культури у фондах Чернівецького обласного краєзнавчого музею	69
Рубанець М., Ільків М. Знахідки сокир доби палеометалу із с. Михайлівка на Буковині	71
Руснак О. Вивчення О. Кандибою трипільських старожитностей із Шипинців.....	73
Сандуляк В. Археологічні дослідження архітектурних об'єктів культурної спадщини та оборонних укріплень Хотинської фортеці	75
Сергєєва М. Антракологічні матеріали з поселення черняхівської культури поблизу с. Комарів (дослідження 2014 р.).....	76

Ткачук Т. Формування першої фази шипинецької групи трипільської культури	78
Томенчук Б. Археологія Буковинського Прикарпаття і Подністров'я. Окремі актуальні напрямки новітніх досліджень	79
Третяков О. Історичні реконструкції господарських споруд Буковини VI – рубежу XII-XIII ст.	81
Федорук А. Шоломи на теренах Буковини у кінці XII-XIV ст. за даними археології та іконографії	82
Черновол Д. Дослідження в с. Волошкове	84
Чобан Р. Джурів, урочище Брама – археологічний об'єкт пізньосередньовічного часу	86
Ягодинська М. Археологічні дослідження на Тернопільщині Б.О.Тимощука та І.П.Русанової	87
Якубина С. Поселення черняхівської культури Шебутинці, урочище Сокира	89
Яловко В. Дослідження старожитностей культури карпатських курганів учнями Чагорської школи	91
Яловко В. Дослідження трипільського поселення Коровія, урочище Валени	92
Liwoch R. Metodyka datowania w archeologii wczesnego średniowiecza Zachodniej Ukrainy	93
Niculică V., Budui V., P'kiv M., Bodnariuc N. Pe urmele depozitelor de bronzuri din Bucovina (regiunea Cernăuți)	95
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ	99

Олег Петраускас (Київ)

**ДЕЯКІ ПІДСУМКИ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ВИРОБНИЧОЇ ФАКТОРІЇ РИМСЬКОГО ЧАСУ
БІЛЯ с. КОМАРІВ**

Поселення III-IV ст. н.е. біля села Комарів (Кельменецький р-н, Чернівецька обл.) відкрите в 1950 р. В 1950-60-х роках його розкопки проводив М.Ю.Смішко, а в 1974 р. на пам'ятці працювала Ю.Л.Щапова. За шість польових сезонів було розкопано близько 4000 кв.м площі поселення, де досліджено 40 об'єктів пізньоримського часу та 3 споруди раннього залізного віку. Серед об'єктів пізньоримського часу досліджено піч для плавлення скла, споруду на кам'яному фундаменті, гончарний горн, заглиблені та наземні споруди, виносні вогнища тощо.

У 2012 р. нами було відновлено дослідження цієї унікальної археологічної пам'ятки. Проект виконується відділом археології ранніх слов'ян та НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України. З 2013 р. проект став міжнародним завдяки співпраці з Вільним університетом Берліну та Інституту старожитностей ім. Генріха Шлімана університету Росток (Німеччина).

Під час реалізації проекту вдалося вирішити низку питань та отримати нові відомості щодо пам'ятки. Уточнено площу археологічного комплексу – близько 35-40 га. Зроблено геодезичний план північної чверті поселення та розмічено локальну сітку координат. На площі понад 12 га проведено геофізичні дослідження, що дозволило визначити численні аномалії археологічного походження. За п'ять польових сезонів було розкопано близько 900 кв.м площі поселення.

Розкопки проводилися переважно на місці виявлених геофізичних аномалій, що дозволило відкрити 22 археологічні об'єкти: три гончарні горни з передгорновим ямами, житло, кілька господарських ям та споруд, яму з відходами виробництва скла, стовпові ями тощо. Внаслідок цілеспрямованих пошуків у 2012 р. був відкритий синхронний поселенню могильник (Комарів-1), де на сьогодні досліджено шість трупопокладень. П'ять поховань орієнтовані по лінії схід-захід, один небіжчик був покладений

головою на північ. Більшість поховань здійснена в ямах із заплічками, в одному випадку простежене дерев'яне перекриття основної ями, а одне поховання дитини було перекрите кам'яними плитками. Глибина деяких ям сягає більше 2 м. Більшість поховань має сліди ритуальної руйнації в давнину. Серед поховального інвентарю виявлені фібули, намиста, підвіски, гончарний черняхівський та пізньоантичний посуд.

Проведені дослідження дозволять зробити деякі висновки щодо цієї унікальної пам'ятки. За своїми розмірами Комарів відноситься до «великих поселень» черняхівської культури. Хронологія речей, які знайдені в Комарові, відображає всі ступені пізньоримського часу – від С1 до D1. Пам'ятка має двочастну планіграфію, яка включає житлову та виробничу частину. Виробництво мало багатогалузеву структуру ремесел та промислів: обробка скла, гончарне, ювелірне, обробка чорного металу, випал деревного вугілля та вапна, ткацтво й ін.

Житлові споруди пам'ятки складаються з трьох основних типів: наземні, заглиблені та кам'яні. Виробничі споруди представлені печами для плавки скла та горнами. Особливе питання для пам'ятки в Комарові – це яким часом обмежується виробництво скла? Отримані дані дозволяють припускати, що виробництво скла в Комарові відбувалося у другій половині III та IV ст. Особливість матеріальної культури Комарова надає сильний вплив пізньоантична цивілізація – скло, амфори, будівельні матеріали, самі будівлі. Культурно-етнічний склад мешканців Комарова має гетерогенний характер і складається з представників місцевого населення (ранньослов'янського) та прийшлого (жителів пізньоантичних центрів, пізньоскіфсько-сарматських та східногерманських племен).

Значення археологічної пам'ятки біля Комарова важко переоцінити. На сьогодні це єдиний для черняхівської культури багатогалузевий виробничий осередок і єдиний центр у варварському середовищі в Європі з виготовлення скляного посуду поза межами Римської імперії.